

Waar komt mijn **wollen trui** vandaan?

Spinnen en vilt maken met groep 5

'Schaapje, schapje, heb je witte wol?' Heel wat kinderen en volwassenen kunnen dit kinderliedje dromen. Vaak wordt het lied tot in het oneindige herhaald. Wie goed naar een schap kijkt, ontdekt dat de wol minder wit is dan je zou verwachten. Nog minder lijkt de wollen schapenvacht op de wollen trui die door mensen gedragen wordt. Hoe wordt die vacht omgewerkt tot een bruikbare draad om een trui te maken? Dat is de vraag die centraal staat in de miniatuur 'Wol bewerken', ontwikkeld door Jolineke Dooren. Daarnaast wordt in haar miniatuur de bewerkinglijn van onbewerkte wol tot een bewerkte vilten lap gevolgd. Een kijkje in de klas van Jolineke.

Wol van dichtbij

Het is best heel spannend als je een vuilniszak leeg moet gooien en je weet niet wat erin zit. Dat vindt 5b tenminste wel. En als er dan ook nog iets uit komt wat een behoorlijke geur verspreidt, deinst de groep toch echt even terug. Het geroep is niet van de lucht. We zitten met elkaar in de kring rond een complete schapenvacht. Voorzichtig beginnen we de vacht te verkennen. 'Die is zeker van een schap?', zegt iemand. 'Ik dacht dat een schap veel echtere krullen had, net als in een prentenboek', reageert een ander. Het eerste onderwerp van gesprek is hoe de wol er

uitziet. De leerlingen ontdekken dat er nogal wat verschillende kleuren te zien zijn en dat het ene stukje wol anders aanvoelt dan het andere. Het is vies en soms nog viezer. We vinden zelfs strootjes en takjes. Er komt een gesprek op gang over de plaats waar de wol aan het schap zat. 'Het harde, vieze zit vast bij de punten, dat zal wel bij de poten zijn', oppert Yvonne. Een paar leerlingen zien dat de onderkant veel zachter, geler en minder vies is dan de bovenkant. De meesten denken het al te weten: de onderkant is de buik en de bovenkant de rug. Die laatste is vast veel viezer van de regen en de wind ...

Jeffrey zit al een poosje nadenkend te kijken. Hij merkt op dat deze vacht *om* het schap zit en dat de ene kant tegen zijn vel zit en de andere aan de buitenkant. 'En de buik kan ook heel vies zijn, want die ligt in de modder', mijmert hij. De andere leerlingen zijn direct overtuigd van Jeffrey's inzicht. Natuurlijk, dat is het! En het zachte zit aan de binnenkant op het vel.

Veel leerlingen vinden de vacht nat. Maar Jim zegt dat er vet op zit, 'want het blijft aan je handen zitten als crème.' Hij weet ook dat het vet voor de warmte is. Samengevat weten we nu dat er vuil aan de vacht zit, hoe deze om het schap zit en dat er vet in zit voor de warmte. 'Wat is er nog meer te ontdekken?' Na deze vraag buigen de leerlingen zich nog eens diep over

de vacht heen. 'Het zijn haren die door elkaar zitten en soms is het bijna touw.'

'Wat kunnen we er nu eigenlijk mee?' Direct aan het begin is al geroepen: 'Dat is om mee te breien!' Maar nu ik deze vraag stel, wordt het even stil. 'Het is om kussens mee te vullen', wordt er aarzelend gezegd. 'Het moet eerst schoon', vindt Linda, 'anders kun je er niets mee.' Met water en zeep komen we een heel eind. We verbazen ons over het enorm vieze water en de mooie crème wol. Die voelt nu wel heel stroef aan. De leerlingen weten wel hoe dat komt: 'Het vet is eruit.'

De vraag wat we kunnen met wat er in de kring ligt, blijft staan. Charlotte vraagt zich af of dit nu hetzelfde is als een bol wol. Marieke is hier zeker van. Ze heeft hier wel eens iets over gezien in het Openluchtmuseum. Maar ze weet niet hoe een bol wol gemaakt wordt. Laura komt aarzelend met de opmerking dat je ook wollen truien hebt. We kijken eens naar elkaar. Lieke denkt dat ze een wollen trui aanheeft, 'want er zitten net zulke pluisjes op als op de vacht.'

Ook de stagejuf heeft een spencer aan van materiaal dat op wol lijkt. Hoe komen we er nu achter of het echt wol is? Het blijft even stil, maar dan komt er een opmerking: 'Dan heb je toch een merkje in je kleren ofzo?' Er volgt een heel gegrabbel in elkaars kleding. Wat een feest als we dan de namen lamswol en scheerwol tegenkomen. 'Natuurlijk, wol van een lam en afgeschoren wol.' Het is helemaal duidelijk!

Hoe maak je nu een draad?

Hoe van de vacht nu iets gemaakt wordt, blijkt (zoals verwacht) heel moeilijk te zijn. Ik nodig de leerlingen uit om na de pauze in mijn atelier te komen kijken. Bovenin de zaal mogen ze een tijdje rondkijken en dan komen ze weer in de kring. Met een pluk wol proberen ze nog even een draad te maken, want dat is een suggestie van Werner. In de pauze heeft hij over de vraag nagedacht. Zijn voorstel brengt de leerlingen helaas niet verder. Daarom komen ze om het spinnewiel heen staan. Dan wordt het heel stil ... Ze vinden het bijzonder om te zien hoe een spinnewiel

werkt. Ook bekijken ze de strengen wol die getwijd zijn. (Dat wil zeggen dat er twee draden door elkaar gedraaid zijn.)

Zelf vilt maken

Vervolgens staat het maken van een lap vilt op het programma. Dat is nog veel interessanter: van losse plukken een lap maken, er warm water en zeep aan toevoegen en voorzichtig wassen en wrijven. Ondertussen vertel ik hoe mensen ontdekt hebben dat je vilt kunt maken en dat er volken zijn die in tenten van vilt wonen. De mensen droegen kleding van dierenvellen en een soort schoenen van riet. Om hun voeten warm te houden, stopten ze plukjes wol in hun schoenen. Door het lopen ontstond er druk en wrijving op de wol en door vocht (zweet) en warmte van de voeten veranderde de wol langzaam in vilt.

Jim heeft nog een opmerking: 'Eskimo's hebben dan zeker wel heel veel vilt over elkaar voor de kou?!' Jurian reageert: 'Zijn daar eigenlijk wel schapen?' Jim weet het antwoord direct: 'O nee, daar hebben ze ijsberenvellen.'

Nu komt de brandende vraag die ik natuurlijk al verwacht had: 'Mogen we dat ook doen?' Dat mag, vanmiddag. Dan gaan we met zijn allen vilt maken. Heel opgetogen gaan de leerlingen tussen de middag naar huis. 's Middags staat alles klaar om vilt te maken: (gekleurde) wol, flessen met warm water en groene zeep, nopjesfolie en emmers. Met veel enthousiasme en aandacht gaat de klas aan de slag. Er wordt hard gewerkt. En als het water en de zeep eraan te pas komen, is het helemaal feest. De tafels zijn één

schuimende massa. Toch blijft de concentratie goed. Je moet echt volhouden, maar dat gaat prima. Na het uitspoelen zijn de leerlingen heel trots op hun lap. Als de viltschilderijen droog zijn, krijgen ze een mooi plekje in de klas. De dagen na het vilt maken dwalen de blikken regelmatig af ... in de richting van de lappen!

Jolineke Dooren is leerkracht op de Johannes Calvijnsschool in Sliedrecht. Zij ontwikkelde enkele jaren geleden de miniatuur (een klein exemplaar) 'Wol bewerken'. Deze is te verkrijgen via De Archipel: www.dearchipel.eu, op het eiland Natuur en techniek (groep 5/6).

